

การมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการอนุรักษ์มรดกโลก
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
Tourist's Participation in the World Heritage Preservation
Ayutthaya Province

ชุติกัญจน์ ศรีสกุลเตียว
Chutikarn Srisakulteaw
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Faculty of Social Sciences Mahachulalongkornrajavidyalaya
E-mail: chutikarn1s@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการอนุรักษ์มรดกโลกจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า: 1. การอนุรักษ์มรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง ได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์อุทยานประวัติศาสตร์ โดยการปฏิบัติตามกฎการเยี่ยมชมสถานที่ต่างๆ อย่างเคร่งครัด พร้อมช่วยสอดส่องดูแลตักเตือนนักท่องเที่ยวที่ไม่ปฏิบัติตามกฎ ไม่กระทำการใดๆ อันจะเป็นการทำลายให้เกิดความเสียหายทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมทั้งการช่วยในการรักษาความสะอาดและเห็นความสำคัญในสมบัติของชาติและของโลก 2. ระดับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง 8 ด้าน พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการรักษาความสะอาด อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการรักษาามิติของแหล่งท่องเที่ยว ด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ด้านการรักษาระเบียบ ด้านการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม ด้านการให้ข้อมูลท่องเที่ยว ด้านการส่งเสริมกิจกรรม และด้านการส่งเสริมกิจกรรมชุมชน ตามลำดับ 3. ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งสามารถประมวลข้อดังต่อไปนี้ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ: นักท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เมืองมรดกโลก ส่วนมากจะเข้าไปมีส่วนร่วมในด้านการอนุรักษ์แบบต่างๆ เช่น การทำตาม

นโยบายของทางราชการเท่านั้น ด้านการวางแผน: นักท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เมืองมรดกโลก ไม่ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การอนุรักษ์เมืองมรดกโลกจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปัญหาด้านการร่วมรับผลประโยชน์: นักท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เมืองมรดกโลก มีส่วนอย่างมากในด้านผลประโยชน์อันเกิดจากการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เมืองมรดกโลก ปัญหาที่อาจจะมีเกิดมีจากผลประโยชน์เหล่านั้นมาจากการไม่ได้รับความรื่นรมย์บันเทิงใจ ทั้งที่เกิดจากการได้เยี่ยมชมสถานที่ต่างๆ และจากการได้ทำบุญบริจาคต่างๆ ภายในวัด รวมทั้งการได้รับความรู้ข้อมูลต่างๆ ทางด้านประวัติศาสตร์ที่ดีมีประสิทธิภาพ ปัญหาด้านการติดตามและประเมินผล: ส่วนมากไม่ได้มีส่วนร่วมในด้านนี้โดยชัดเจนเป็นรูปธรรม เนื่องการความไม่เข้าใจในระบบการบริหารจัดการของภาครัฐ และไม่มีการประสานงานกันที่ดีมีประสิทธิภาพ ขาดการประสานความร่วมมือกันที่ปรากฏเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, นักท่องเที่ยว, การอนุรักษ์มรดกโลก

Abstract

The research “Tourist’s Participation in the World Heritage Preservation Ayutthaya Province.” The findings of the research are as follows : 1. As for the preservation of heritage sites, the Historic Park Ayutthaya Province, it has been found that most tourists are female participated in the preservation of the Historic Park by following the site's visit rules strictly, helped to advise travelers who do not follow the rules, and do not do any harm damaging both directly and indirectly, including to help in keeping the heritage site's area clean, and pay great attention on the national and world properties. 2. As for the overall 8 aspects toward level of tourists's opinions on participation in the preservation of the World Heritage Sites, Historical Park Ayutthaya Province, it has been found opinions toward all aspects were at high level; having considered each aspect, the aspect of cleanliness has been found in highest level, the treatment of tourist attractions, tourism preservation, treatment environmental preservation, travel information, activity promotion, and the promotion of community activities, respectively. 3. As

for the problems, obstacles as well as recommendations toward tourists' participation in the preservation of the World Heritage Sites in Ayutthaya Province, it has been found that: the aspect of participation in decision making: tourists in the World Heritage sites's area, did not directly involve in preservative activities, such as following the government's policies; Planning: tourists did not involve in any planning related to the preservation of World Heritage Sites, Ayutthaya Province; Gaining benefits: tourists contribute greatly to the benefits of tourism in the World Heritage Sites, especially not satisfy in visiting several places and making merit via donating within moasteries, including getting historical knowledge and information; Monitoring and Evaluation: tourists do not participate in this field with concrete clarity, due to lack understanding the governmental management system, and also there is no good coordination with effectiveness including lack co-ordinated collaboration that appears tangible concrete.

Keywords: Participation, Tourists, the World Heritage Preservation

บทนำ

สังคมในปัจจุบันมีความตระหนักถึงความสำคัญของศิลปวัฒนธรรม เทศกาลรวมถึงมรดกทางวัฒนธรรมพื้นบ้านเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ การตื่นตัวต่อวัฒนธรรมประกอบกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของในแต่ละพื้นที่เป็นจุดกำเนิดของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังจะเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้กลายเป็นศูนย์กลางของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในยุโรป อีกทั้งประเทศอื่นๆ ได้พยายามที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศของตนเอง นอกจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะสามารถนำรายได้เข้าสู่ประเทศและนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจทั้งระดับประเทศและระดับภูมิภาคแล้ว การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสืบทอดวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป สำหรับประเทศไทยแล้วการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการที่สร้างรายได้และการจ้างงานให้กับประเทศไทยเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม การแข่งขันของตลาดท่องเที่ยวที่สูงขึ้น กระแสการ

พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงได้รับความสนใจเพิ่มสูงขึ้นเนื่องจากแหล่งท่องเที่ยว และมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศไทยมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวและได้มีการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมสืบเนื่องมาเป็นเวลานาน

ในขณะที่มรดกโลก คือ สถานที่ อันได้แก่ ป่าไม้ ภูเขา ทะเลสาบ ทะเลทราย อนุสาวรีย์ สิ่งก่อสร้างต่างๆ รวมไปถึงเมือง ซึ่งคัดเลือกโดยองค์การยูเนสโกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 เพื่อเป็นการบ่งบอกถึงคุณค่าของสิ่งที่มนุษยชาติ หรือธรรมชาติได้สร้างขึ้นมา และควรจะถูกปกป้องสิ่งเหล่านั้นได้อย่างไร เพื่อให้ได้ตกทอดไปถึงอนาคต ในปัจจุบัน มีมรดกโลกทั้งหมด 1,031 แห่ง ใน 163 ประเทศทั่วโลก ซึ่งแบ่งเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม 802 แห่ง มรดกโลกทางธรรมชาติ 197 แห่ง และอีก 32 แห่งเป็นแบบผสมทั้งสองประเภท โดยอิตาลีเป็นประเทศที่มีจำนวนมรดกโลกมากที่สุด คือ 51 แห่ง แม้ว่ายูเนสโกจะอ้างอิงถึงมรดกโลกแต่ละแห่งด้วยหมายเลข แต่การขึ้นทะเบียนในหลายครั้งก็จะผนวกเอามรดกโลกที่ได้ขึ้นทะเบียนไปแล้วเข้าเป็นส่วนหนึ่งของมรดกโลกที่มีพื้นที่มากขึ้น ดังนั้น จึงมีหมายเลขมรดกโลกเกิน 1,200 ไปแล้ว (สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ, 2543, หน้า 176) แม้ว่าจะมีจำนวนมรดกโลกน้อยกว่าก็ตาม มรดกโลกแต่ละแห่งเป็นทรัพย์สินของประเทศที่เป็นเจ้าของดินแดนที่มรดกโลกตั้งอยู่ แต่ได้ถูกพิจารณาให้เป็นผลประโยชน์ของประชาคมระหว่างประเทศในการอนุรักษ์มรดกโลกแห่งนั้น อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ตั้งอยู่ที่อำเภอพระนครศรีอยุธยา ภายในอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาประกอบด้วยโบราณสถานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นวัดมงคลปิตร พระราชวังโบราณ วัดพระศรีสรรเพชญ์ วัดพระราม วัดมหาธาตุ วัดราชบูรณะ และ เเพนียดคล้องช้าง ล้วนเป็นหลักฐานทางอารยธรรมซึ่งแสดงถึงระยะเวลาอันสงบสุขและเป็นปึกแผ่นที่ยาวนานที่สุดในประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์

พระนครศรีอยุธยาอดีตราชธานีของไทย ที่มีระยะเวลาจนถึง 417 ปี มีกษัตริย์ปกครองจำนวนทั้งสิ้น 33 พระองค์ ในช่วงระยะเวลาอันยาวนานดังกล่าว บรรพชนของไทยได้สร้างสรรค์ศิลปกรรม สถาปัตยกรรมต่างๆ ไว้เป็นอนุสรณ์อย่างมากมาย จนกระทั่ง พ.ศ. 2310 กรุงศรีอยุธยาถึงการล่มสลาย ทำให้เกิดราชธานีขึ้นใหม่ที่กรุงธนบุรีและกรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร์ฯ ช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา 200 ปีเศษ แม้พระนครศรีอยุธยาจะเหลือแต่ความปรักหักพัง แต่ก็ยังแสดงถึงร่องรอยของความยิ่งใหญ่ ไว้ให้ค้นคว้าศึกษาอีกเป็นอันมาก

กรุงศรีอยุธยานั้นมีภูมิสถานตั้งอยู่โดยมีแม่น้ำสำคัญ 3 สาย คือ แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำลพบุรี แม่น้ำเจ้าพระยา และคูเมืองขุดเพิ่มเติม ล้อมรอบอยู่ทั้ง 4 ด้าน มีสภาพเป็นเกาะเมืองนับเป็นปราการอันสำคัญ ทำให้เกิดความเป็นปึกแผ่นมั่นคงดำรงอยู่ เป็นรัฐที่เป็นศูนย์กลางของกลุ่มบ้านเมืองในเขตลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา และใกล้เคียง นอกจากนี้ ยังเป็นรัฐที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ และการเมืองในภูมิภาคนี้ ด้วยเหตุนี้ กรุงศรีอยุธยา จึงเป็นเมืองสำคัญของการติดต่อค้าขายทั้งภายในและกับภายนอกประเทศ มีความเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างยิ่ง ดังปรากฏหลักฐาน ทั้งในทางเอกสารและโบราณสถาน โบราณวัตถุ จำนวนมากมายที่พบได้ในปัจจุบัน ทั้งภายในเกาะ เมืองพระนครศรีอยุธยา และภายนอกเมือง ซึ่งจากการสำรวจพบว่ามีโบราณสถานกระจายอยู่ไม่ต่ำกว่า 200 แห่ง

การดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวกับโบราณสถานของกรุงศรีอยุธยา ได้เริ่มต้นขึ้นครั้งแรกเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงโปรดให้พระยาโบราณราชธานินทร์ ทำการขุดแต่ง พระที่นั่งบางองค์ ในเขตพระราชวังหลวง ซึ่งขณะนั้นรกร้างมาก เนื่องจากอิฐหัก กากปูนทับถมกันอยู่กว่าร้อยปี ต่อมาสมัยรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ได้เริ่มโครงการบูรณะพระที่นั่งและวัดสำคัญต่างๆ ของกรุงศรีอยุธยาขึ้นมาในบางส่วน กรมศิลปากรได้รับมอบหมายให้เข้ามาดำเนินการ ดูแลรักษาและ บูรณะปรับปรุงโบราณสถาน โดยตั้งหน่วยศิลปากรและเจ้าหน้าที่มาประจำดูแลรักษาในที่สุด พ.ศ. 2512 ได้มีโครงการ ในชื่อโครงการสำรวจขุดแต่งและบูรณะโบราณสถาน ในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา และบริเวณใกล้เคียง เข้ามาทำการสำรวจและบูรณะโบราณสถาน ซึ่งการดำเนินการได้มีความพยายามที่จะประสานงานร่วมมือกับองค์กรต่างๆ ในอันที่จะอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาไว้ ในที่สุด พ.ศ. 2519 ได้มีการปรับปรุงโครงสร้างของงานขึ้นใหม่ แล้วจัดทำโครงการนำเสนอเข้าแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ในรูปโครงการอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาขึ้น และเริ่มดำเนินการบูรณะปรับปรุงโบราณสถานในเมืองพระนครศรีอยุธยา เป็นต้นมา ตั้งแต่ พ.ศ.2520 และตลอดระยะเวลา นับจากนั้น จนถึงปัจจุบันโครงการอุทยานประวัติศาสตร์ ได้ทำการสำรวจ ขุดค้น ขุดแต่ง และบูรณะโบราณสถานที่มีความสำคัญยิ่งของชาติแห่งนี้ มาโดยไม่หยุดยั้ง ซึ่งการดำเนินงานดังกล่าวทำให้เกิดแนวทางในการที่ทำให้ได้รับรู้เรื่องราวและพัฒนาการของพระนครศรีอยุธยาในอดีต ได้ชัดเจน

ยิ่งขึ้น และปัจจุบันอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ได้ดำเนินการสำรวจศึกษาค้นคว้า ตลอดจนการบูรณะ ปรับปรุงโบราณสถาน ได้สำเร็จลุล่วงไปเป็นอันมาก รวมทั้งได้จัดสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ศูนย์บริการศึกษาและการท่องเที่ยวพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จันทรเกษม ตลอดจนตัดถนนหนทาง เพื่อให้อุทยานประวัติศาสตร์เป็นแหล่งบริการทางการศึกษา และการท่องเที่ยวที่สำคัญของชาติ เพื่อความรู้และความภาคภูมิใจในผลงานอันยิ่งใหญ่ของมนุษยชาติต่อไป ต่อมาใน พ.ศ. 2530 กรมศิลปากรได้จัดทำแผนแม่บทนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาขึ้น เพื่ออนุรักษ์และพัฒนานครประวัติศาสตร์แห่งนี้ ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ตามแผนแม่บทดังกล่าว

นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก จากการประชุมคณะกรรมการมรดกโลกสมัยสามัญ ณ กรุงคาร์เจจ ประเทศตุรกี เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2534 โดยมีคุณสมบัติการเป็นมรดกโลกตรงตามหลักเกณฑ์ คือ เป็นที่ยืนยันถึงหลักฐานของวัฒนธรรม หรืออารยธรรมที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบันหรือว่าที่สาบสูญไปแล้ว ซึ่งนครประวัติศาสตร์แห่งนี้มีความเป็นเอกลักษณ์ทั้งทางด้านกายภาพ ด้านประวัติศาสตร์ และด้านอารยธรรม จึงได้รับการขึ้นบัญชีเป็นมรดกโลก (สายันต์ ไพรชาญจิตร, 2548, หน้า 98)

อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา มีเนื้อที่ 1,810 ไร่ ตั้งอยู่ภายในเกาะเมืองอยุธยา เขตเทศบาลเมืองพระนครศรีอยุธยา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ไปทางทิศเหนือตามถนนสายเอเชีย ระยะทางประมาณ 75 กิโลเมตร ลักษณะของเกาะเมืองอยุธยาเป็นไปตามสภาพของแม่น้ำที่กัดเซาะแผ่นดินมีรูปร่างไม่แน่นอน บางครั้งมีผู้สันนิษฐานว่า มีลักษณะคล้ายน้ำเต้า กรมศิลปากรได้ประกาศกำหนดเขตที่ดินโบราณสถานพระนครศรีอยุธยา ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 93 ตอนที่ 102 ลงวันที่ 17 สิงหาคม พุทธศักราช 2519 พื้นที่ 1,810 ไร่ และในปี พุทธศักราช 2540 กรมศิลปากรได้ประกาศกำหนดเขตที่ดินโบราณสถานพระนครศรีอยุธยาเพิ่มเติม ซึ่งครอบคลุมเกาะเมืองอยุธยาและพื้นที่รอบนอกเกาะเมืองทุกด้านที่ปรากฏหลักฐานด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี พื้นที่โบราณสถานประมาณ 3,000 ไร่ (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2556, หน้า 145)

อย่างไรก็ตาม แหล่งมรดกโลกมีความเปราะบางต่อการเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ดังนั้น การป้องกันแหล่งมรดกโลกจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว การท่องเที่ยว นับเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลกระทบต่อแหล่งมรดกโลก ต้องหาวิธีในการเปลี่ยนการท่องเที่ยวจากอุปสรรคให้เป็นโอกาส เพื่อให้การจัดการการท่องเที่ยวในแหล่งมรดกโลกเป็นไปอย่างยั่งยืน จึงควรดำเนินการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างแหล่งมรดกโลกและชุมชน รวมทั้งความร่วมมือของนักท่องเที่ยว เพื่อเป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีเพื่อในแหล่งมรดกโลกให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และเพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการอนุรักษ์มรดกโลก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้กระจ่างแจ้งและชัดเจน เพื่อเป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีเพื่อในแหล่งมรดกโลกให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และเพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และเพื่อนำผลการศึกษามาประยุกต์ใช้ในการทำนุบำรุงแหล่งมรดกโลกสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาการอนุรักษ์มรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- 2) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการอนุรักษ์มรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- 3) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการอนุรักษ์มรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

1) รูปแบบในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการอนุรักษ์มรดกโลกในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยใช้รูปแบบผสมวิธี (Mixed Methods) ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อให้ทราบข้อมูลรายละเอียด และประกอบกับการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาวิเคราะห์และอธิบายตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

1.1) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการแจกแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในของนักท่องเที่ยวในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยศึกษาตามกรอบแนวคิด ทฤษฎีการมีส่วนร่วม รวมทั้งการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1.2) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการสัมภาษณ์ครั้งนี้จำนวน 10 คน

2) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1) ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนชาวไทยที่เข้ามาเที่ยวในเขตพื้นที่มรดกโลก อุทยานประวัติศาสตร์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในช่วงวันหยุดราชการ จำนวนทั้งสิ้น 204 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ

2.2) กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ จากประชาชนชาวไทยที่เข้ามาเที่ยวในเขตพื้นที่มรดกโลก อุทยานประวัติศาสตร์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในช่วงวันหยุดราชการ จำนวนทั้งสิ้น 204 คน

2.3) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจงและเลือกศึกษากับเจ้าหน้าที่ในอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา จำนวน 7 คน

3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1) การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยมีลำดับขั้นตอนในการสร้าง ดังนี้

3.1.1) สํารวจและรวบรวมข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง กับทั้งตำราและหนังสือของนักวิชาการ รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม การอนุรักษ์ และเมืองมรดกโลก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3.1.2) วิเคราะห์ รวบรวมเรียบเรียงข้อมูลและนำเสนอผลงานวิจัย

3.1.3) กำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้างแบบสอบถามตามกรอบปัจจัยที่กำหนดไว้ โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนมีลักษณะเป็นแบบปลายปิดให้เลือกตอบ (ธานีรินทร์ ศิลป์จารุ, 2551, หน้า 49)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่มีความสนใจ และแสดงความรู้สึกเต็มใจที่จะเล่าประสบการณ์ต่างๆ ได้อย่างเปิดเผย อีกทั้งยังยินยอมให้ผู้วิจัยสามารถบันทึกเสียงขณะสนทนาได้มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่าของลิเคิร์ต (Rating Scale) จะแบ่งระดับในการวัดออกเป็น 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ลักษณะของแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

คะแนน 5 หมายถึง ระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับมากที่สุด

คะแนน 4 หมายถึง ระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับมาก

คะแนน 3 หมายถึง ระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับปานกลาง

คะแนน 2 หมายถึง ระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับน้อย

คะแนน 1 หมายถึง ระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับน้อยที่สุด

สำหรับวัดค่าตัวแปรทั้งหมด โดยได้ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อความที่เป็นข้อความเชิงบวก (Positive) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยกำหนดการวัด

ค่าตัวแปร ซึ่งเป็นการแปลความหมายค่าเฉลี่ยของแบบสอบถาม โดยใช้หลักทางคณิตศาสตร์ 0.51 ขึ้นไปปัดเป็นเลขจำนวนเต็ม เกณฑ์ที่ใช้เป็นดังนี้

ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 4.51 – 5.00 หมายถึง มีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด

ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.51 – 4.50 หมายถึง มีความเห็นด้วยในระดับมาก

ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.51 – 3.50 หมายถึง มีความเห็นด้วยในระดับปานกลาง

ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.51 – 2.50 หมายถึง มีความเห็นด้วยในระดับน้อย

ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.50 หมายถึง มีความเห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบโดยเสรี และจะนำแบบสอบถามที่สร้างแล้วไปหาคุณภาพต่อไป

ตอนที่ 4 แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3.2) การตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปตรวจสอบหาคุณภาพของแบบสอบถามโดยการหาความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) ดังนี้

3.2.1) สร้างแบบสอบถามแบบมาตราส่วนค่า 5 ระดับจากนั้นนำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาจำนวน 5 ท่าน ได้ตรวจสอบปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยพิจารณาความสอดคล้องของแบบสอบถามที่ได้นิยามไว้ในแต่ละตอน เพื่อหาค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหา CVI (Content Validity Index)

3.2.2) นำร่างแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วให้อาจารย์ที่ปรึกษาทำการตรวจวิจารณ์ แก้ไข เสนอแนะ ปรับปรุง เพื่อความเหมาะสมและถูกต้องของแบบสอบถาม

3.2.3) นำแบบสอบถามกลับมาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องตามที่อาจารย์ที่
ปรึกษาคำแนะนำ

3.2.4) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุง แก้ไขตามข้อ 3 เสนอต่อ
ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity)
และความครอบคลุมของเนื้อหา จำนวน 5 ท่าน

ผู้เชี่ยวชาญทดสอบหาค่าความสอดคล้องของเนื้อหา มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

- 1 = เมื่อคำถามไม่สอดคล้องกับนิยามตัวแปรที่ระบุไว้
- 2 = เมื่อคำถามสอดคล้องบางส่วนกับนิยามตัวแปรที่ระบุไว้
- 3 = เมื่อคำถามค่อนข้างสอดคล้องกับนิยามตัวแปรที่ระบุไว้
- 4 = เมื่อคำถามมีความสอดคล้องมากกับนิยามตัวแปรที่ระบุไว้

จากนั้นนำแบบสอบถามไปหาการหาค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหา CVI (Content Validity Index) โดยให้นำเฉพาะข้อที่ได้รับประเมิน 3 และ 4 เท่านั้นที่ถือว่ามีความสอดคล้องและ
นำไปหาความตรงเชิงเนื้อหาทั้งฉบับ (Content Validity for Scale (S-CVI))

โดยค่าความตรงเชิงเนื้อหาทั้งฉบับ Content Validity for Scale (S-CVI)
ควรมีค่าตั้งแต่ 0.80 ขึ้นไป โดยแบบสอบถามฉบับนี้มีค่าความตรงเชิงเนื้อหาทั้งฉบับที่ 0.967

3.2.5) นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดสอบความ
เชื่อถือ โดยทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน โดยใน
การทดสอบความเชื่อถือในครั้งนี้ได้นำไปทดลองใช้กับประชากรที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับ
กลุ่มตัวอย่าง

3.2.6) นำแบบสอบถามที่ทดลองกับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ไปหา
ความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's
Alpha Coefficient) โดยใช้สถิติทางสังคมศาสตร์ ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.967 ซึ่ง
นับว่าเป็นแบบสอบถามที่มีความเชื่อมั่นสูง

3.2.7) จากนั้น จัดพิมพ์แบบสอบถามที่ผ่านการหาค่าความเชื่อมั่นแล้ว
เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริงต่อไป

4) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

4.1) ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากโครงการหลักสูตรพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขออนุญาตเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.2) ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามด้วยตนเอง จำนวน 204 ฉบับ

4.3) นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลต่อไป

4.4) การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์

4.4.1) ขอหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อเรียนเจ้าหน้าที่ในอุทยานประวัติศาสตร์ จำนวน 7 คน

4.4.2) นำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) กับเจ้าหน้าที่ในอุทยานประวัติศาสตร์ จำนวน 7 คน

5) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ ประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ดังนี้

5.1) การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม

5.1.1) ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคล วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage)

5.1.2) ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

แปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายความว่า การมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายความว่า การมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว มาก
ปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายความว่า การมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว
น้อยที่สุด

น้อยที่สุด

5.1.3) ทดสอบสมมติฐาน การเปรียบเทียบความคิดเห็นของ
ประชาชนเกี่ยวกับการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการอนุรักษ์เมืองมรดก
โลกในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา วิเคราะห์โดยการทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีสองตัวแปร
และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีที่พบความ
แตกต่างของค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3 กลุ่มขึ้นไป ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญที่น้อยที่สุด (Least
Significant Difference : LSD)

5.1.4) สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ นำเสนอ
ผลการวิจัยต่อไป

5.2) การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว
ในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยวิธีการดังนี้

5.2.1) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ

5.2.2) นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็น
ประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

5.2.3) วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์
การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบ
บริบท (Context)

5.2.4) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม โดยมากเป็นเพศหญิง จำนวน 118 คน คิดเป็นร้อยละ 57.8 มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 29.4 มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 29.4 ประกอบอาชีพค้าขาย จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 31.9 มีรายได้ระหว่าง 12,001 – 14,000 บาท

2) ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว ในการอนุรักษ์มรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง 8 ด้าน คือ 1) ด้านการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม 2) ด้านการรักษาระเบียบ 3) ด้านการรักษาความสะอาด 4) ด้านการส่งเสริมกิจกรรม 5) ด้านการให้ข้อมูลท่องเที่ยว 6) ด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว 7) ด้านการรักษามิติของแหล่งท่องเที่ยว 8) ด้านการส่งเสริมกิจกรรมชุมชน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย = 3.52 (S.D.=0.77) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการรักษาความสะอาด อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการรักษามิติของแหล่งท่องเที่ยว ด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ด้านการรักษาระเบียบ ด้านการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม ด้านการให้ข้อมูลท่องเที่ยว ด้านการส่งเสริมกิจกรรม และด้านการส่งเสริมกิจกรรมชุมชน ตามลำดับ

ด้านการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ย = 3.46 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อว่า ท่านได้มีส่วนร่วมรับรู้ในปัญหาที่เกิดขึ้นกับเมืองมรดกโลก เช่น ปัญหาเรื่องความสะอาด ปัญหาเรื่องร้านค้า ปัญหาสิ่งแวดล้อม การบุกรุกโบราณสถาน เป็นต้น อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = 3.64 รองลงมา คือ ข้อว่า ท่านได้มีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นกับเมืองมรดกโลก เช่น การสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน การร่วมมือของคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว เป็นต้น มีค่าเฉลี่ย = 3.47

ท่านได้มีส่วนร่วมรับรู้ในปัญหาการขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ และมีความชำนาญในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลก มีค่าเฉลี่ย = 3.45 ท่านได้มีส่วนร่วมในการรับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นขึ้นกับเมืองมรดกโลกที่จะถูกถอดออกจากการขึ้นทะเบียนมรดกโลก ปีมีค่าเฉลี่ย = 3.37 และเชื่อว่า ท่านได้มีส่วนร่วมในการเข้าประชุมเกี่ยวกับการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกที่จัดให้มีขึ้น มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด = 3.36 ตามลำดับ

ด้านการรักษาระเบียบ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = 3.54 เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า เชื่อว่า ท่านได้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนปัจจัยเพื่อกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองมรดกโลก เช่น เงิน สิ่งของ แรงงาน เป็นต้น อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย = 3.66 รองลงมา คือ ท่านได้มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ และให้ข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองมรดกโลกกับนักท่องเที่ยวและบุคคลภายนอก ได้รับทราบ มีค่าเฉลี่ย = 3.56 ท่านได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานวางแผนร่วมกับเจ้าหน้าที่ ของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกอย่างยั่งยืน มีค่าเฉลี่ย = 3.54 ท่านได้มีส่วนร่วมในการวางแผนแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองมรดกโลก มีค่าเฉลี่ย = 3.52 และท่านได้มีส่วนร่วมในการดูแลความปลอดภัยและป้องกันทรัพย์สินในเขตโบราณสถานเมืองมรดกโลก มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด = 3.48 ตามลำดับ

ด้านการรักษาความสะอาด โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = 3.65 เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ พบว่า เชื่อว่าท่านได้รับประโยชน์จากการพัฒนาความรู้ในการอนุรักษ์แหล่งโบราณสถานเมืองมรดกโลกอย่างถูกวิธีและยั่งยืน อยู่ในระดับมากที่สุดมีค่าเฉลี่ย = 3.82 รองลงมา คือ เชื่อว่า ท่านได้รับประโยชน์จากการประชาสัมพันธ์เมืองมรดกโลกเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ทรงคุณค่า มีค่าเฉลี่ย = 3.74 และเชื่อว่า ท่านได้ใช้ประโยชน์จากเมืองมรดกโลกเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปะ วัฒนธรรม สถาปัตยกรรม และความรุ่งเรืองของเมืองหลวงในอดีต มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด = 3.53

ด้านการส่งเสริมกิจกรรม โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย = 3.43 เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ พบว่า เชื่อว่า ท่านได้มีส่วนร่วมในการประเมินสิ่งที่ส่งผลกระทบในการให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและ

ชุมชน และเชื่อว่าท่านได้มีส่วนร่วมในการติดตามการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์เมืองมรดกโลก อยู่ในระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ย = 3.49 รองลงมา คือ เชื่อว่า ท่านได้มีส่วนร่วมในการประเมินปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของเมืองมรดกโลก และท่านได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองมรดกโลก มีค่าเฉลี่ย = 3.43 และเชื่อว่า ท่านได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลในการส่งเสริมการทำงานของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์เมืองมรดกโลก มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด = 3.34

ด้านการให้ข้อมูลท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ย = 3.46 เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า เชื่อว่า ท่านได้มีส่วนร่วมรับรู้ในปัญหาที่เกิดขึ้นกับเมืองมรดกโลก เช่น ปัญหาเรื่องความสะดวก ปัญหาเรื่องร้านค้า ปัญหาสิ่งแวดล้อม การบุกรุกโบราณสถาน เป็นต้น อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = 3.64 รองลงมา คือ เชื่อว่า ท่านได้มีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นกับเมืองมรดกโลก เช่น การสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน การร่วมมือของคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว เป็นต้น มีค่าเฉลี่ย = 3.47 ท่านได้มีส่วนร่วมรับรู้ในปัญหาการขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ และมีความชำนาญในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลก มีค่าเฉลี่ย = 3.45 ท่านได้มีส่วนร่วมในการรับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับเมืองมรดกโลกที่จะถูกถอดออกจากการขึ้นทะเบียนมรดกโลก ปีมีค่าเฉลี่ย = 3.37 และเชื่อว่า ท่านได้มีส่วนร่วมในการเข้าประชุมเกี่ยวกับการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกที่จัดให้มีขึ้น มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด = 3.36 ตามลำดับ

ด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = 3.54 เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า เชื่อว่า ท่านได้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนปัจจัยเพื่อกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองมรดกโลก เช่น เงิน สิ่งของ แรงงาน เป็นต้น อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย = 3.66 รองลงมา คือ ท่านได้มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์และให้ข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองมรดกโลกกับนักท่องเที่ยวและบุคคลภายนอกได้รับทราบ มีค่าเฉลี่ย = 3.56 ท่านได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานวางแผนร่วมกับ เจ้าหน้าที่ ของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกอย่างยั่งยืน มีค่าเฉลี่ย = 3.54 ท่านได้มีส่วนร่วมในการวางแผนแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองมรดกโลก มีค่าเฉลี่ย = 3.52 และท่านได้มีส่วนร่วมในการดูแล

ความปลอดภัยและป้องกันทรัพย์สินในเขตโบราณสถานเมืองมรดกโลก มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด = 3.48 ตามลำดับ

ด้านการรักษามิติของแหล่งท่องเที่ยว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = 3.65 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อว่าท่านได้รับประโยชน์จากการพัฒนาความรู้ในการอนุรักษ์แหล่งโบราณสถานเมืองมรดกโลกอย่างถูกวิธีและยั่งยืน อยู่ในระดับมากที่สุดมีค่าเฉลี่ย = 3.82 รองลงมา คือ ข้อว่า ท่านได้รับประโยชน์จากการประชาสัมพันธ์เมืองมรดกโลกเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ทรงคุณค่า มีค่าเฉลี่ย = 3.74 และข้อว่า ท่านได้ใช้ประโยชน์จากเมืองมรดกโลกเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปะ วัฒนธรรม สถาปัตยกรรม และความรุ่งเรืองของเมืองหลวงในอดีต มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด = 3.53

ด้านการส่งเสริมกิจกรรมชุมชน โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย = 3.43 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อว่า ท่านได้มีส่วนร่วมในการประเมินสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อในการให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและชุมชน และข้อว่าท่านได้มีส่วนร่วมในการติดตามการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์เมืองมรดกโลก อยู่ในระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ย = 3.49 รองลงมา คือ ข้อว่า ท่านได้มีส่วนร่วมในการประเมินปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของเมืองมรดกโลก และท่านได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองมรดกโลก มีค่าเฉลี่ย = 3.43 และข้อว่า ท่านได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลในการส่งเสริมการทำงานของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์เมืองมรดกโลก มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด = 3.34

3) ผลการทดสอบสมมติฐาน

ผู้วิจัยได้สรุปผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นการทดสอบสมมติฐานการวิจัย โดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปรได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ พบว่า นักท่องเที่ยวที่มี เพศ อายุ อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ขณะที่นักท่องเที่ยวที่มีระดับการศึกษา แตกต่างกัน มีความคิดเห็น

ต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.1) การอนุรักษ์เมืองมรดกโลกในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 7 ท่าน ในประเด็นที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังได้ประมวลมา ต่อไปนี้

3.1.1) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

หลักของการมีส่วนร่วมในความหมายของการบริหารจัดการจะมีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับการตัดสินใจ นั่นคือ การมีส่วนร่วมนั้นๆ ได้นำไปสู่การตัดสินใจใดๆ อย่างมีคุณค่า และอย่างชอบธรรมหรือไม่ การมีส่วนร่วมนั้นๆ ทำขึ้นหรือวางระบบขึ้น ไม่ใช่เพียงเพื่อจะได้จัดทำให้มีแล้วเท่านั้น แต่การมีส่วนร่วมนั้นๆ ได้นำไปสู่การพิจารณาตัดสินใจ หากสมเหตุสมผล ต้องมีความชอบธรรมก็นำไปปฏิบัติ หากผู้มีอำนาจ คิดว่าไม่เหมาะสมก็ต้องอธิบายได้โดยมีมาตรฐานแห่งความชอบ

นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกเป็นอย่างดีเพราะพื้นที่ประวัติศาสตร์หรือโบราณสถานนั้น ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในบริเวณวัด จึงควรให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการต่างๆ ในพื้นที่มรดกโลกด้วยการตัดสินใจและมีส่วนร่วมในการประชุมปรึกษาหารือในการบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุที่ขึ้นทะเบียนและถาวรวัตถุที่ทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม เพื่อที่จะอนุรักษ์เพื่อเป็นสมบัติของชาติให้ดำรงอยู่และมีความเหมาะสมในการใช้งานโดยไม่ทำลายคุณค่า ที่สำคัญ คือ นักท่องเที่ยวควรได้โอกาสในการออกความเห็นในด้านศิลปวัฒนธรรม ควรมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุมหรือเป็นบางครั้งบางคราว พร้อมทั้งตัดสินใจในด้านรักษาดูแลสิ่งต่างๆ ตัดสินใจในการดูแลบูรณปฏิสังขรณ์ ซึ่งดูแลโดยกรมศิลปากร ดูแลเรื่องการจัดการงบประมาณในการก่อสร้างถาวรวัตถุ และบูรณะให้คงสภาพที่ใช้ทำงานได้ และตัดสินใจร่วมกันกับชุมชนและกรมศิลปากร

3.1.2) การมีส่วนร่วมด้านการวางแผน

ในด้านการวางแผน ถ้าพื้นที่มรดกโลกอยู่ในเขตวัด ทำให้นักท่องเที่ยวรู้จักระเบียบและการวางแผนนั้นเป็นอย่างมาก ซึ่งวางแผนจัดการในเรื่องภูมิทัศน์และดูแลจัดระเบียบในการใช้สถานที่อันเป็นถาวรวัตถุให้ถูกต้องตามกฎระเบียบเพื่อให้นักท่องเที่ยว

หรือพระภิกษุทำลายโบราณสถานหรือโบราณวัตถุ ที่มีอยู่เพื่อความสวยงามและมีอายุการใช้งานที่ยืนยาว อนึ่ง ให้มีการวางแผนป้องกัน รักษา ดูแลให้คงสภาพที่เป็นอยู่ และวางแผนที่จะดูแลซ่อมแซมป้องกันมิให้ถูกทำลายจากฝีมือมนุษย์หรือธรรมชาติ ให้นักท่องเที่ยวร่วมกับชุมชนหรือบุคลากรที่มีความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมนั้นๆ ได้มีส่วนร่วมในการดูแลและปรับปรุง วางแผนในการจัดประชุมสัมมนาเชิงวิชาการเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่นักท่องเที่ยว ในการอนุรักษ์ดูแลในระยะยาว นักท่องเที่ยวควรมีส่วนร่วมกับการวางแผนงานต่างๆ ในเมืองมรดกโลก ไม่ว่าจะเป็นแผนงานในการบูรณะหรือในการพัฒนาดูแลรักษาสิ่งต่างๆ ในเมืองมรดกโลก ร่วมวางแผนในการจัดการเรื่องความสะอาด เรียบร้อย รักษาสภาพแวดล้อมให้ดูสวยงามและเป็นระเบียบ

3.1.3) การมีส่วนร่วมด้านการได้รับประโยชน์

ในด้านผลประโยชน์ เพื่อเรารักษาโบราณสถานและโบราณวัตถุให้สวยงามจัดระเบียบดีแล้ว นักท่องเที่ยวมาเที่ยววัดก็จะมีปัจจัยเข้ามา ชาวบ้านรอบพื้นที่ก็จะมีรายได้มีงานทำ ทำให้เศรษฐกิจในชุมชน มีรายได้หมุนเวียน ลดปัญหาความยากจน ตกงาน ของคนในชุมชน และยังเป็นการสร้างความศรัทธาให้กับนักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไป ทั้งนี้ ควรส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการพัฒนา แนะนำ และส่งเสริมผลิตภัณฑ์ OTOP หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ในชุมชนของตนเองเพื่อเป็นผลประโยชน์แก่ชุมชนตนเอง ตามวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของท้องถิ่น ทั้งนี้ นักท่องเที่ยวควรมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ในการส่งเสริมอาชีพให้กับชุมชนให้มีรายได้จากการทำมาหากิน และทำให้วัดมีรายได้จากการอนุรักษ์เมืองมรดกโลก

3.1.4) การมีส่วนร่วมด้านการติดตามและประเมินผล

เมื่อมีการพัฒนาและอนุรักษ์ที่เกิดจากการวางแผนแล้ว ก็ต้องติดตามว่าได้ปฏิบัติตามแผนที่ได้ประชุมร่วมมือในการอนุรักษ์ของนักท่องเที่ยวและพระภิกษุที่จำพรรษาอยู่ในวัดนั้นๆ ว่าช่วยกันดูแลและประสบผลสำเร็จตามแผนและถูกต้องตามหลักการอนุรักษ์มากน้อยเพียงใด อนึ่ง นักท่องเที่ยวควรจัดกิจกรรมหรือจัดทัศนศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้คนรู้จักมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง อนึ่ง ควรได้รับข่าวสารที่ทางราชการได้มีการเข้าตรวจสอบประเมินผลทุกระยะที่ทางเจ้าหน้าที่เข้ามาในพื้นที่ ติดตามการบูรณะอย่างใกล้ชิด เจ้าหน้าที่

หรือผู้มีส่วนรับผิดชอบในเมื่อเห็นการบุบสลายที่เกิดจากธรรมชาติหรือแม้กระทั่งมนุษย์นักท่องเที่ยวและบุคลากรในชุมชนร่วมกันในส่วนของ การดูแลผลดีหรือผลเสียที่อาจจะเกิดขึ้นต่อโบราณสถานและศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ภาครัฐควรจัดอบรมบุคลากรหรือนักท่องเที่ยวให้มีส่วนร่วมดำเนินการให้เป็นไปได้อย่างต่อเนื่อง

3.2 ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 7 ท่าน ในประเด็นที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังได้ประมวลมา ต่อไปนี้

3.2.1 ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

หลักของการมีส่วนร่วมในความหมายของการบริหารจัดการจะมีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับ “การตัดสินใจ” นั่นคือ การมีส่วนร่วมนั้นๆ ได้นำไปสู่การตัดสินใจใดๆ อย่างมีคุณค่า และอย่างชอบธรรมหรือไม่ การมีส่วนร่วมนั้นๆ ทำขึ้นหรือวางระบบขึ้น ไม่ใช่เพียงเพื่อจะได้จัดทำให้มีแล้วเท่านั้น แต่การมีส่วนร่วมนั้นๆ ได้นำไปสู่การพิจารณาตัดสินใจ หากสมเหตุสมผล ต้องมีความชอบธรรมก็นำไปปฏิบัติ หากผู้มีอำนาจ คิดว่าไม่เหมาะสมก็ต้องอธิบายได้โดยมีมาตรฐานแห่งความชอบธรรม ส่วนมากจะเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมในด้านการอนุรักษ์แบบต่างๆ เช่น การทำตามนโยบายของทางรัฐบาลเท่านั้น ไม่ได้มีส่วนร่วมการตัดสินใจและมีส่วนร่วมในการประชุมปรึกษาหารือในการบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุที่ขึ้นทะเบียนและถาวรวัตถุที่ทรงคุณค่าทางวัฒนธรรมเพื่อที่จะอนุรักษ์เพื่อเป็นสมบัติของชาติให้ดำรงอยู่และมีความเหมาะสมในการใช้งานโดยไม่ทำลายคุณค่า

3.2.2 ปัญหาด้านการวางแผน

ในด้านการวางแผนซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งในการบริหารจัดการทุกสิ่งอย่าง ไม่ว่าจะเว้นแม้กระทั่งการอนุรักษ์โบราณสถานเมืองมรดกโลก อย่างไรก็ตามนักท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เมืองมรดกโลก ส่วนมากไม่ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกจังหวัดพระนครศรีอยุธยา หรือแม้การจัดการในเรื่องภูมิทัศน์และดูแลจัดระเบียบในการใช้สถานที่อันเป็นถาวรวัตถุให้ถูกต้องตามกฎระเบียบ เพื่อ

มิให้นักท่องเที่ยวทำลายโบราณสถานหรือโบราณวัตถุ ที่มีอยู่เพื่อความสวยงามและมีอายุการใช้งานที่ยืนยาว

3.2.3 ปัญหาด้านการร่วมรับผลประโยชน์

ในด้านการร่วมรับผลประโยชน์นั้น อาจกล่าวได้ว่านักท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เมืองมรดกโลก ส่วนมากโดยย้อมมีส่วนอย่างมากในด้านผลประโยชน์อันเกิดจากความรื่นเริงบันเทิงใจ ทั้งที่เกิดจากการได้เยี่ยมชมสถานที่ต่างๆ และจากการได้ทำบุญบริจาคต่างๆ ภายในวัด รวมทั้งการได้รับความรู้ข้อมูลต่างๆ ทางด้านประวัติศาสตร์ด้วย และการที่มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเข้ามาเที่ยวในเขตพื้นที่เมืองมรดกโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเทศกาลหรืองานสำคัญต่างๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละปี ปัญหาที่อาจจะเกิดมีจากผลประโยชน์เหล่านั้นน่าจะมาจากการบริหารจัดการผลประโยชน์ที่ดีมีประสิทธิภาพ เพื่อเรารักษาโบราณสถานและโบราณวัตถุให้สวยงามจัดระเบียบดีแล้ว นักท่องเที่ยวมาเที่ยววัดก็จะมีปัจจัยเข้ามา ชาวบ้านรอบพื้นที่ก็จะมีรายได้ มีงานทำ ทำให้เศรษฐกิจในชุมชน มีรายได้หมุนเวียนลดปัญหาความยากจนและการตกงานของคนในชุมชน และยังเป็นการสร้างศรัทธาให้กับนักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไป

3.2.4 ปัญหาด้านการติดตามและประเมินผล

การเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานกับเป้าหมายหลังสิ้นสุดการปฏิบัติงานแล้ว เพื่อให้ทราบถึงความก้าวหน้า ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของโครงการ ดังนั้น การประเมินผลโครงการต้องมีเครื่องมือที่แม่นยำ และเชื่อถือได้ อย่างไรก็ตาม เกี่ยวกับปัญหาด้านการติดตามและประเมินผลนี้ นักท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เมืองมรดกโลก ส่วนมากไม่ได้มีส่วนร่วมในด้านนี้โดยชัดเจนเป็นรูปธรรม เนื่องจากการไม่เข้าใจในระบบการบริหารจัดการของภาครัฐ อนึ่ง เกิดจากการไม่ประสานงานกันที่ดีมีประสิทธิภาพ ขาดการประสานความร่วมมือกันที่ปรากฏเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน เมื่อมีการพัฒนาและอนุรักษ์ที่เกิดจากการวางแผนแล้ว ก็ต้องติดตามว่าได้ปฏิบัติตามแผนที่ได้ประชุมร่วมมือในการอนุรักษ์ของนักท่องเที่ยวว่าช่วยกันดูแลและประสบผลสำเร็จตามแผนและถูกต้องตามหลักการอนุรักษ์มากน้อยเพียงใด

บรรณานุกรม

- ธานินทร์ ศิลป์จารุ.(2551). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: ปิสนิเนสอาร์แอนด์ดี.
- สายันต์ ไพรัชญจักร์. (2548). การจัดการโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานโดยองค์กรปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์ จำกัด.
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เล่มที่ 3. (2556). การเตรียมการขึ้นทะเบียนแหล่งมรดกโลก. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: บริษัทโมโนกราฟสตูดิโอจำกัด.
- สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ 3 กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ. (2543). มรดกไทย-มรดกโลก. กรุงเทพมหานคร : บริษัท กราฟิคฟอร์แมท (ไทยแลนด์) จำกัด.